

ИВАН ХРИСТОВ

MARE PONTICUM

КРАЙБРЕЖНИ КРЕПОСТИ
И ПРИСТАНИЩНИ ЗОНИ
В ПРОВИНЦИЯ ХЕМИМОНТ
V-VII ВЕК

COASTAL FORTRESSES
AND HARBOUR ZONES
IN THE PROVINCE
OF HAEMIMONTUS
5TH-7TH CENTURY

IVAN HRISTOV

ИВАН ХРИСТОВ

MARE PONTICUM

Крайбрежни крепости и пристанищни зони
в провинция Хемимонт
V – VII век

IVAN HRISTOV

MARE PONTICUM

Coastal fortresses and harbour zones
in the province of Haemimont
5th – 7th century

© Иван Христов – автор / Ivan Hristov – autor, 2018

© Издателство UNICART / Published by UNICART, 2018

ISBN 978–954–2953–85–2

Рецензенти / Reviewers:

Проф. д. и. н. Румен Иванов / Prof. Rumen Ivanov, PhD

Проф. д. и. н. Иля Прокопов / Prof. Piya Prokopov, PhD

Фотографи / Photographs:

Иван Христов / Ivan Hristov

Тодор Димитров / Todor Dimitrov

Антония Йорданова / Antoniya Yordanova

Карти / Maps

инж. Тотю Ангелов / eng. Totyo Angelov

Превод / Translation

Цвета Райчевска / Tsveta Raychevska

Предпечат / Prepress

Ваня Христова / Vanya Hristova

Корица / Cover

Милена Ганева / Milena Ganeva

СЪДЪРЖАНИЕ

На границата между сушата и морето	7
Увод	13

I. Проблеми на проучването

Административни промени в Източната империя и граници на провинция Хемимонт.....	21
Контактна източна морска зона.....	27
Крепостите	33
Пристанища и пристанищни зони .	40
Железни котви	52
Корабите на прехода между Късната Античност и Средновековието ..	61
Течения и маршрути в Черно море	72
Показатели за морска търговия.....	79

II. Крепости и пристанищни зони

в Хемимонт	98
1. Късноантичен град при съвременния гр. Обзор (Templum Iovis?)	98
2. Крепост на нос Емине	113
3. Преградната стена "Керемис" при с. Св. Влас	129
4. Месемврия	131
5. Пристанищна зона при с. Равда.....	144
6. Лагерът край Ахелой	145
7. Късноантичен Анхиало.....	149
8. Скафида	166
9. Деултум/Девелт през Късната Античност	170
10. Крепостта "Горно градище" при с. Дебелт.....	183
11. Ранновизантийски град при полуостров Форос	188
12. Заливът Ченгене скеле.....	198
13. Остров Св. Анастасия	200
14. Късноантична крепост на полуостров Атия	205

CONTENTS

On the border between land and sea	7
Introduction.....	13

I. Research problems.....

Administrative changes in the Eastern Empire and boundaries of the province of Haemimont.....	21
East coastal contact zone	27
The fortresses.....	33
Ports and harbour zones.....	40
Iron anchors	53
The ships of the transition between the Late Antiquity and the Middle Ages.....	60
Currents and routes in the Black Sea.	72
Indicators of maritime trade	79

II. Fortresses and harbour zones

in Haemimont	98
1. Late antique city at the modern town of Obzor (Templum Iovis?).....	98
2. Fortress on Cape Emine.....	113
3. Keremis barrier wall at the village of Sveti Vlas	129
4. Mesemvria	131
5. Harbour zone at the village of Ravda.....	144
6. Military campsite near Aheloi	145
7. Late antique Anchialos	149
8. Skafida	166
9. Deultum/Develt in Late Antiquity.....	170
10. Gorno Gradishte fortress near the village of Debelt.....	182
11. Early Byzantine city on the peninsula of Foros	188
12. Chengene Skele Bay	198
13. Sveta Anastasia Island	200
14. Late antique fortress on the Atia Peninsula.....	205

15. Заливът Вромос.....	218	15. Vromos Bay	218
16. Крепостта Акра	221	16. Akra fortress.....	221
17. Пристанище и останки от предполагаем късноантичен храм Св. Никола при гр. Черноморец.....	241	17. Port and remains of a supposed late antique temple of St. Nicholas near the town of Chernomorets.....	241
18. Таласакра	246	18. Thalassakra	246
19. Ранновизантийски град на полуостров Хрисосотира	248	19. Early Byzantine town on the Hrisosotira Peninsula.....	248
20. Созопол	272	20. Sozopol	272
21. Старините на о-в Св. Кирик ...	294	21. Antiquities on the island of Sv. Kirik	294
22. Базилика и пристан при о-в Свети Йоан.....	299	22. Basilica and wharf on Sv. Ivan Island	299
23. Пристанищна зона при нос Христос (Чайка).....	305	23. Harbour zone at Cape Hristos (Chayka)	305
24. Антично селище и средновековен манастир на остров (полуостров?) Св. Тома	306	24. Ancient settlement and medieval monastery on the Sv. Toma (St. Thomas) island (peninsula?)	306
25. Селище при устието на р. Ропотамо (Херсонес ?).....	311	25. Settlement at the mouth of the Ropotamo River (Chersonesus?)	311
26. Пристанище-убежище Ватрохи.....	314	26. Port-shelter of Vatrohi.....	314
27. Вълчаново кале	316	27. Valchanovo Kale.....	316
28. Крепостта на Маслен нос	326	28. The fortress on the Maslen Nos Cape.....	326
29. За така наречената крепост на нос Кюприя (Боруна) при гр. Приморско	334	29. About the so-called fortress on Cape Kyupria (Boruna) at the town of Primorsko	334
30. Урдовиза	339	30. Urdoviza	339
31. Заливът Арапя	352	31. Arapia Bay	352
32. Кастро – Василико – Царево ..	353	32. Castro – Vasiliko – Tsarevo	353
33. Пристанищна зона при с. Варвара	360	33. Harbour zone at the village of Varvara	360
34. Ахтопол.....	363	34. Ahtopol	363
35. Селище и пристанищна зона при Силистар.....	376	35. Settlement and harbour zone of Silistar	376
36. Нос Кастрич (Кастрицион ?) ..	378	36. Cape Kastrich (Kastritsion?)	378
37. Пристанищна зона Потамос ...	382	37. Potamos harbour zone	382
38. Пристанищна зона и селище Тиниада–Стагнара–Станиера– Инеада.....	383	38. Tiniada–Stagnara–Staniera–Ineada harbour zone and settlement.....	383
III. Вместо заключение	389	III. Instead of a conclusion	389
Литература.....	414	Литература.....	414

На границата между сушата и морето

On the border between land and sea

Поредната книга на известния български изследовател, музеен експерт, историк и археолог проф. Иван Христов озаглавена “Крайбрежни крепости и пристанищни зони в провинция Хемимонт V–VII в.” ни предлага пълноценен, завършен разказ за един добре проучен район по Западното Черноморско крайбрежие. Книгата е резултат от дългогодишното сътрудничество на автора с издателство Уникарт.

Голямо предимство за качествата на разказа е приложената отлична документация и богатството от собствени фотографии на автора.

Като представител на една от първите групи работили в областта на подводната археология и морската история с много емоция и с усещане за нещо много близко приех поканата да напиша няколко уводни думи за този обобщаващ труд. Прочитайки книгата имах неповторимото удоволствие и привилегията да съпреживея отново онези славни години, когато почти без екипировка, но с огромен ентузиазъм, се докосвахме под водата с благоговение до следите от богатото ни минало.

The next book of the famous Bulgarian researcher, museum expert, historian and archaeologist Prof. Ivan Hristov entitled “*Coastal fortresses and harbours in the province of Haemimont. 5th–7th century*” offers the reader a comprehensive and complete account of a well-researched area along the Western Black Sea coast. The book is a consequence of the long-standing cooperation of the author with the *Unicart* publishing house.

A great contribution to the qualities of the narrative is the excellent documentation and the wealth of the author’s own photographs.

As a representative of one of the first groups to work in the field of underwater archeology and marine history with a lot of emotion and a sense of something very close I accepted the invitation to write a few introductory words about this generalising work. While reading the book, I had the unique pleasure and privilege of experiencing those glorious years again when almost without equipment but with great enthusiasm and reverence we touched the traces of our rich past that have survived underwater.